

IZGUBLJENO
DOBA LJUBAVI
I SNEGA

DŽENIFER LAM

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Jennifer Laam

THE LOST SEASON OF LOVE AND SNOW

Copyright © 2017 by Jennifer Laam
Published by arrangement with St. Martin's Press
All rights reserved.

Lizi i Bretu

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Prolog

SANKT PETERBURG

1837.

Muškarac kaže da će za vas umreti. Žena je naučena da spusti pogled i porumeni pre nego što se opet skriva iza svilenih lepeza. Muškarci umeju sebe da uzdižu, dok žene laskaju sujeti i drže muškarce vezane za zemlju. Tako je svet ustrojen ili sam barem tako mislila pre nego što je počeo da me bije glas najveće zlice Sankt Peterburga.

Sada znam.

Kad muškarac izjavi da će za vas umreti, ponekad žena mora da ga shvati ozbiljno. Jer sramno je dozvoliti mužu da strada na polju časti, čak gore nego da ga ubijete vlastitom rukom.

Ozbiljni ljudi okupljeni u našem stanu začutili su kad je moj muž ispustio poslednji dah. Preplavljuje me oštra hladnoća, kao prvi nalet groznice, kad shvatim da mi je muž

preminuo. Tuga mi pritiska grudi i spušta se, steže tako da pomislim kako će mi se telo raspolutiti. Klatim se i kao da ću se onesvestiti. Samo me nevidljiva sila vlastite volje drži uspravnom. Iz njegovog stomaka i dalje curi tamna krv a oštar miris metala lepi se za vazduh.

Dva dana je moj suprug bio živi mrtvac i prolazio kroz surovo i dugotrajno umiranje. Iako nisam prisustvovala dvoboju u kojem se borio da obrani svoju čast, prizor u kom Aleksandar pada i njegova krv boji sneg u grimizno opsega mi svaku misao. Skliznula sam u očaj, prelazila iz hysterije u bespomoćnost, dok se Aleksandru rana gnojila i nekada živahno lice izobličilo se u agoniji.

Prijatelji stoje u polukrugu oko njegovog tela, pravih leđa, usana svedenih na strogu crtu i stoičkih izraza lica čak i kada im se oči vlaže suzama.

„Kakva šteta“, čujem kako procedi jedan od njih. „Genije izgubljen zbog žene.“

Te reči mi odzvanjaju u glavi. Bila sam supruga uvaženog čoveka od pera, najvećeg u našoj zemlji, a dozvolila sam da mi njegov život isklizne iz ruku. Ti ljudi misle da mi je stalo samo do materijalne udobnosti i ljubavnih razonoda i sumnjaju da sam dovoljno inteligentna da cenim muževljev talenat. Ogovarači su ih ubedili da volim praznoglavog Žorža Dantesu ili da sam postala plen našeg cara čelične volje. Moje ponašanje smatraju izdajničkim, na neki način jednako užasnim kao da sam se priključila Napoleonovim vojnicima što su nekad pretili da ugroze samo srce naše zemlje.

Priznaću da sam predugo uživala u Žoržovoj pažnji, pa čak i u pažnji samog cara, ali nisam Jezavelja, samo sam ljudsko biće, osetljivo na laskanje kao i svako drugo. Koliko god to želela, ne mogu promeniti prošlost. Šteta je učinjena. Novi talas suza zapreti i umine, kao da u meni nema ničeg

što bih izbacila. Pitam se koliko dugo će me proganjati griža savesti i osuda onih koji tvrde da vole mog muža.

U trenutku kad se osećam najgore, odozdo dopru prigušeni glasovi koji uzvikuju Aleksandrovo ime, pa se odvojim od posmrtno maske koja je nekad bila lice moga muža. Kad priđem prozoru, spoljni svet se zamagli, ledom okovane zgrade stope se s olujnim nebom. Naočare su mi u tašnici optočenoj perlicama na boku. Stavljam ih na prevoj nosa.

Ljudi okupljeni napolju, kaputa, šubara i ogrtača prekrivenih snegom, drže sveće, čiji se slabašni plamenovi povijaju na vetru. Ne uspevam da prebrojim obožavaoce, stotinak njih. Mašu primercima Aleksandrovih dela; spazim *Evgenija Onjegina* i izdanje njegovih ruskih bajki u stihu. Jedna žena je brošem ukrašenim draguljima zakačila Aleksandrov portret za šal posred vrata. Nekoliko ožalošćenih primeti me na prozoru te se zapitam treba li da se sklonim i nastavim da nasamo tugujem, ali ostanem ukopana. Žene uzvikuju moje ime visokim, umilnim glasovima. Iznenadim se što nisu ljute. Ne smatraju me zlikovcem već čuvarem: zaštitnicom muževljevog dela i uspomene.

Dok posmatram žene kako svojim sitnim šakama u rukavicama štite treperave sveće, pitam se da možda još nije kasno da promenim svoju ulogu u ovoj drami, žrtvujem se i dokažem da vredim. Moram se postarati da Aleksandrova reč bude dostupna ljudima koji su se po snegu okupili ispod našeg stana. Možda se nisam pokazala za njegovog života, ali nakon smrti ću se pobrinuti da nikad ne bude zaboravljen.

Suze mi zamagljuju vid i ramena mi drhte, ali sad se hvatam za gorkoslatku nadu. U sebi se zaklinjem da će svet saznati istinu o nama, o moći koju smo Aleksandar i ja imali jedno nad drugim. Možda ona nema srećan kraj kao iz bajke, ali duboko u srcu znam da je to priča o pravoj ljubavi.

Prvo poglavlje

**MOSKVA
DECEMBAR 1828.**

Te večeri nisam želela da idem na bal učitelja plesa. Da moje sestre nisu navaljivale, nikad ne bih upoznala najvećeg pisca Rusije i moj život bi išao u potpuno drugačijem pravcu.

Ulaz na bal je koštao pet rubalja po osobi i majka je napravila veliku dramu deleći nam potrebni novac. Dok su sestre prskale jedna drugu parfemom s mirisom lavande, koji je naša tetka nabavila na nedavnom putovanju u Pariz, čežnjivo sam gledala drugi kraj dnevne sobe i pisaći sto od mahagonija, izrovašen od starosti. Tu sam držala svoju svesku u kožnom povezu, pero, izgraviranu mastionicu na crvenom stolnjaku sa vezenim izuvijanim crnim arabeska-ma. Iako mu je uvek bila potrebna čvrsta knjiga da se podglavi slomljena noga, taj sto je bio moje omiljeno mesto u kući i svakako bolji izbor od spavaće sobe koju sam delila sa sestrama. Za vreme zimskih praznika pregledala sam svoje

prevode sa francuskog i esej o istoriji ruske poezije. Želela sam da veće provedem zadubljena u taj posao.

Umesto toga, od mene se očekivalo da se doteram i budem društvena zarad neznanaca, gospode koju zapravo neću ni videti. Kako mi je vid bio oslabljen kratkovidošću, mogla sam se nadati tek da iz daljine nazrem nejasne obrise njihovih lica, pa da pričekam dok ne priđu kako bih znala jesu li lepi ili ne. Moje naočare večeras će ostati čvrsto spakovane u platnenu futrolu na pisaćem stolu. Majka bi mi na baletu dozvolila moderan mali lornjon, međutim, kad sam poslednji put htela da nosim naočare van kuće, rekla mi je da izgledam kao muškarac i zapretila da će ih zdrobiti potpeticom čizme.

Jekaterina i Azja su se progurale ispred mene, pribile se uz ogledalo i štirkale obraze kako bi zablistali. Majka je sedela ispred vatre što se gasila u kaminu, u svojoj omiljenoj fotelji od ružinog drveta izdašno upotpunjenog dotrajalim cvetnim jastučićima pohabanih ivica. Njene visoke jagodice bile su više nego obično naglašene drhtavim senkama. Iako je bila zauzeta krpljenjem čarapa, primetila je kako zurim u pisaći sto. Brzo sam se okrenula, kao da sam uhvaćena kako gledam u tajnog ljubavnika poput neke zanesene devojke iz germanskih ljubavnih romana.

Majka je polako odložila konce u prućanu korpu za šive-nje i ustala. Obučena od glave do pete u sumorno crno, kose skupljene ispod starog šeširića, nadvišavala nas je. Kad nije govorila, više je ličila na kip nego na živo biće. Prišla je ogledalu oko kojeg smo se sestre i ja okupile.

„Verujem da ćeš se lepo ponašati.“ Majka mi je popravila žučkastu batistanu haljinu i malo raširila dekolte. Imala sam šesnaest godina, teško da sam bila usedelica, ali mi je tri godine ranije, nakon prvog mesečnog ciklusa, stavljeno do

znanja da mi je potreban muž. „I verujem da ćeš biti ljubazna prema prisutnoj gospodi.“

Uхватила sam majčin prekoran pogled u ogledalu, a onda uvidela da sam grickala donju usnu – navika koju sam bezuspešno pokušala da prekinem. Usiljeno sam se nasmešila.

„Ovo će razveseliti Nataliju... i privući prigodnog gospodina!“ Cerekajući se, Azja je mahala dijademom napravljenom od imitacije zlata. Ružičasto lice joj je ponosno blistalo, stavila mi ju je u kosu i namestila na sredinu čela. Dok ju je nameštala, njene široko razmaknute, svetlosmeđe oči bile su pune nežnosti. „Prava Venera.“

Približila sam se ogledalu, pa žmirkala kako bih bolje videla svoj odraz, blede obrise lica i zlatni odsjaj u tamno-kestenjastoj kosi, skupljenoj u labavu punđu, s uvojcima puštenim oko lica.

„Prilično skladno“, rekla je majka hrapavim glasom. „Trebalo bi da zahvališ sestri na velikodušnosti. Nakit je mogla da zadrži za sebe.“

„Ili da ga meni dâ.“ Nisam baš mogla da vidim Jekaterinin izraz lica, ali je zvučala prilično zlovoljno.

„Ljubomora ti nikako ne priliči“, upozorila je majka sestru. „A sada pođite.“

U koloni smo se uputile prema predsoblju, gde su naše pelerine uredno visile na čiviluku pored vrata. Napolju je padao sneg i mnogo bih više volela da obučem kaput kakav muškarci nose. Smrznućemo se, ali pretpostavljam da je to neznatna žrtva zarad ljupke slike koju ćemo stvoriti u tim ogrtačima postavljenim krznom.

Naša tri brata, uzrasta u rasponu od trinaest do dvadeset godina, postrojila su se pored vrata kao da su sluge. Kako smo se približile ulazu sa zabatom, rumena lica su im poprimila naročito pompezan izraz. Najstariji, Dmitrij, najbolje je izveo

predstavu. Ipak je njemu bog podario lepo lice i plavu kosu, izuzetak u našoj porodici, a i skoro u svemu je bio najbolji. Našem srednjem bratu, Ivanu, isto tako stasitom, blede čelo bilo je prenaplašeno čak i pri slaboj svetlosti lampe. Mali Sergej, oduvek smatran za najkržljivijeg u gnezd, već je bio punačak, ali s milim licem ako ste bili u stanju da tolerišete njegovu naviku da snažno duva u šaku držeći je pred ustima kako bi oponašao zvuk starca koji pušta vetar. Dok sam prolazila pored njega, Sergej je ukrstio očima pa sam mu se isplazila. Nažalost, dok su se sestre setile da podignu svoje haljine iznad članaka, ja sam propustila da to uradim i saplela se.

„Natalija, moraš biti pažljivija“, monotono je rekla majka. „I prestani da škiljiš inače ćeš se zborati pre vremena. Sve tri vodite računa da se vratite kući pre ponoći. Ne želite da uznemirite oca.“

Jekaterina i ja smo se zgledale. Uprkos svim našim neslaganjima, bile smo saglasne u tome koliko smo malo cenile oca. Koliko bih samo volela da majka prestane da o njemu govori kao da još uvek ima ikakvog uticaja u našoj kući. Jedna od Jekaterininih navodnih prijateljica zlobno je napomenula da je videla oca kako posrće ka kući iz krčme na Arbatu i povraća na ulici dok je devojka s porodicom na sankama tuda prolazila. Jekaterini je za pohvalu što je nasrnula na devojk, ali ja sam je zadržala. Kad se jedan od naše braće umešao u kavgu, majčin gnev je bio takav da bi poslužio kao materijal za legendu, a samo mogu da zamislim kako bi reagovala da se neka od njenih ćerki kući vratila s masnicom na oku.

Azja nas je uznemireno pogledala, lica smrknutog od brige. „Doći ćemo, majko.“

„Vaše ponašanje u javnosti odraz je naše porodice, a vaš uspeh u društvu važan je korak u obezbeđivanju vaše

budućnosti. Budite ljubazne prema gospodi. Na kraju, možda jedan od njih poželi da jedna od postane njegova žena.“

Sergej je na to prsnuo u smeh. Pokušala sam da ga šutnem, ali nisam uspela da ga dohvatim.

Majka se vratila u svoju fotelju. Njen lenji tigrasti mačor opružio se ispred ognjišta na izbledelom persijskom tepihu i trzao zadnje noge u snu. Ona se savila da pomazi mačorov debeli stomak, što me je navelo da razmišljam o spremnosti nekada ponosne životinje da prihvati takvo poniženje. Iako sam se užasavala odlaska na bal – i zazirala od toga da me procenjuju kao sveže voće na pijaci – mnogo gore bi mi bilo da zauvek ostanem ovde pod majčinom čizmom, te da mi ona polako lomi duh.

„Očekujem temeljan izveštaj ujutru“, rekla je majka. „Iskoristite ovaj trenutak i svoju lepotu. Neka se ova porodica ponosi vama.“

Čula sam kako se kaže da je Božić u unutrašnjosti čarobno doba, uz sve moguće prilike za proricanje sudbine i nestaš-luke sa zgodnim momcima. S obzirom na to da sam živela u Moskvi, dotad nisam iskusila takva zadovoljstva. Uprkos bojaznima, nadala sam se da će bal učitelja plesa možda označiti preokret u onome što se često činilo kao dosadan i beznadežan život ograničen na kuću.

Kada smo sestre i ja kročile u balsku dvoranu tog zdanja, setila sam se da pridignem haljinu kako bih se lakše kretala po uglačanom podu. Pokušala sam sebe da zamislim kao balerinu koja graciozno izlazi na binu, iako sam znala da nikad ne bih mogla to da postignem bez naočara. „Tvoje lice je tvoje bogatstvo, Natalija“, često mi je govorila majka.

„Kao i tvoj stas. Možda nisi bila blagoslovena sposobnošću da to sama zaključiš, zato veruj meni.“

Usredsredila sam se na izvrsno okruženje najbliže mom vidnom polju, pa upijala miris šume s borovih grana i božikovine protkan teškim aromama istopljenog voska, francuskog parfema i pomade za kosu. Duž stolova uza zid zatrpanih ledenim sorbeima, ušćerenim šljivama u bojama dragulja i finim bečkim kolačima preliveanim šlagom, stajali su pozlaćeni višekraki svećnjaci. Po leđima me je zagolicalo neko peckanje, pa sam živnula pred mogućnostima koje pruža to veče. Lupkala sam umerenim potpeticama svojih satenskih cipela uz živahan ritam mazurke. Na plesnom podijumu, ispod zastave ukrašene carskim dvoglavim orlom, gospoda su odizala svoje dame od poda i okretali ih uz žustre i moćne korake.

Sve polaznice škole igre vežbale su jedna s drugom te popularne plesove, mada sam ja nekada smatrala da su ti časovi gubljenje vremena. Sada sam nervozno posmatrala red muškaraca pored podijuma, što okretali su glave tamo-tamo trudeći se da izgledaju nezainteresovano dok procenjuju moguće partnerke, i bila sam zahvalna na dobijenim uputstvima. Dok smo mi išle dalje, nekoliko glava se okrenulo. Lice mi se zarumenelo, ali ipak priznajem da mi je prijala pažnja.

Azja me je uhvatila podruku i ispravila se kako bi mi šapnula na uvo: „Svi muškarci nose elegantne frakove od brokata i noge su im vrlo zgodne u kratkim pantalonama. Haljine žena su isto predivne izrade, takvih boja da mi pored njih izgledamo kao seoske sluškinje.“ Pokrila je usta jer se nervozno zakikotala. „Moramo ubediti majku da potroši više na naše haljine. O, i zdanje je prelepo okićeno za Božić, Natalija! Vidiš li jelku na drugom kraju balske dvorane?“

Zaškiljila sam i uočila zeleno drvo. Za grane su bili pričvršćeni bakarni držači s upaljenim svećama, kao i srebrni visuljci, girlande od perlica i krhke staklene kugle.

„Jelka kakvu imaju protestanti u pruskim zemljama?“ Jekaterina je uznemireno zaklimala glavom. „Ako mene pitate, neprikladno za pravoslavnu proslavu.“

„Ma ćuti“, rekla sam joj iznervirano. „Otkad je tebe briga šta protestanti rade u svojim zemljama? Mislim da jelka lepo izgleda.“

Jekaterinini porumeneli obrazi. Možda i previše. Zapitala sam se da nije krišom uzela ruž od apotekara.

„A ti treba da prestaneš da joj služiš kao štaka za poštapanje.“ Jekaterina se okrenula prema Azji. „Šta bi majka rekla da te čuje kako šapućeš Nataliji kao neka strana varalica koja moli za kopejku? Hoćeš da svi saznaju da nam je sestra slepa kao krtica?“

„Samo želim da uživa u ovoj večeri“, hitro je prošaputala Azja.

„Uživaće.“ Jekaterina je onom isturenom bradom pokazala na dijademu. „S tim ukrasom na glavi, gospoda će pomisliti da je neka grofica. A šta smo onda mi? Njene glupave dvorske dame?“

„Još uvek te muči ta dijadema?“, prosiktala sam i dodirнула zlatni venčić na čelu. Čak sam i ja videla u ogledalu da mi pristaje uz kosu, dok bi u Jekaterininom pepeljastom haosu od lokni nestala. „A kako bi ti se svidelo da te gađam njom?“

„Ne bi me pogodila čak i da se potruđiš, ti slepi mišu.“

„Dovoljno dobro vidim da pogodim tvoju ogromnu vilicu.“

„Pokušaj li da me time gađaš, lupiću te po nosu.“

„Dame, verujem da se lepo ponašate? Vaša majka me je zamolila da vam budem pratilja pa bih volela da joj ispričam kako ste se večeras vladale za svaku pohvalu.“

Na zvuk ugladenog ženskog glasa, istovremeno smo se okrenule i poklonile. Majčina polusestra i Jekaterinina ime-njakinja, tetka Kaća, imala je skoro pedeset godina, ali su crte njenog lica zadržale mekoću koja je majčinim nedostajala. Kosa joj je još bila crna kao gagat a usne tako pune i ružičaste da bi čak i gospodin dovoljno mlad da joj bude sin zastao i drsko joj namignuo. Godinama je izgled dobro služio tetka Kaću; imala je takoreći beskrajne zalihe upadljivih haljina i skupog nakita da prikaže kako je uspela na dvoru, a te večeri je nosila balsku haljinu plavu kao paunovo perje, s pufnastim rukavima i bogato izvezenim cvetnim šarama na rubu široke suknje.

„De, prekinite s tim. Pazite na manire.“ Tetka Kaća je drškom lepeze od čipke i tila blago lupnula Azjino golo, mršavo i ranjivo rame, nad onom uzanom haljinom. Sestra se trgla. „Sigurna sam kako gospoda žele prednost da vide vaša lepa lica. Bez prepirki.“

Azja i Katarina su se ispravile i pogledom potražile po prostoriji moguće partnere za ples. Volela bih da sam ubedila Azju da odemo do jelke. Želela sam da izbliza vidim ukrase i uopšte me nije bilo briga ako je to bio protestantski običaj. Čak i bez naočara sam videla da je jelka božanstvena.

Tetka Kaća mora da je uhvatila moj čežnjiv pogled, jer je nakrivila glavu prema mojoj, tako blizu da sam osetila svež puder na njenom licu i ružinu vodicu koju je natapkala iza ušiju.

„Sestričino, ne bih da te uznemirim, ali primetila sam gospodina koji se približava. Očekujem da ćeš se prema njemu poneti s dostojanstvom kao i s velikodušnošću kakvu tvoja majka očekuje.“

Otvorila sam usta, pa ih onda naglo zatvorila ne znajući kako da odgovorim tetki. Okrenula sam se najgracioznije što sam mogla.

Približavao se pozamašan muškarac s četkom guste kose i bakenbardima. Njegovi pokreti su odavali nespretni šarm, nalik dresiranom cirkuskom medvedu. Verovatno bi bio prijatan plesni partner, premda zreo čovek u ranim četrdesetim, najmanje, te sam sumnjala da je razgovor sa mnom dovoljno prefinjen da zadrži njegovu pažnju. Osim toga, kad sam ga ugledala, srce mi nije preskočilo, zalepršalo, poskočilo u grudima niti je zastalo... sve to su bile reakcije o kojima sam čitala u romanima kada junakinja upozna muškarca za koga treba da se uda. Ukoliko je ovaj čovek na neki način bio predodređen da mi bude prvi udvarač, bila sam razočarana izostankom reakcije svoga srca.

„Madmoazel“,^{*} rekao je uz galantan iako nevešto izveden poklon. „Nismo se zvanično upoznali. Moje ime je Fjodor Tolstoj. Čast mi je što sam prijatelj s vašom starijom braćom, Ivanom i Dmitrijem. Rekli su da bi njihove sestre mogle da dođu. Na osnovu njihovog opisa, nagađam da ste vi 'mala' Natalija.“

„Pretpostavljam, više ne tako mala.“ Bila sam skoro iste visine kao taj Tolstoj.

„Mogu li da zamolim za ovaj ples?“, pitao je i pružio ruku.

Srce mi je silovito tuklo. Sada ćemo preći među ostale parove koji su već na plesnom podijumu, a tetka će pratiti svaki naš korak ne bi li uočila nešto neumesno. Već sam osetila Jekaterinin prezriv pogled: drskost njene mlađe sestre da pre nje privuče partnera, i to dopadljivog. Pretpostavila sam da će se ostatak večeri žaliti.

Bez obzira na to šta će se kasnije dogoditi, samim tim što sam iznervirala Jekaterinu veče se već isplatilo.

Stavila sam ruku na Tolstojevo rame i sačekala da povede.

Vešto me je vodio ukrug oko ljudi koji su plesali valcer. Uprkos svojoj veličini imao je lagan korak, lako ga je

^{*} Franc.: *mademoiselle* – gospođica. (Prim. prev.)

bilo pratiti i slobodno je razgovarao dok je orkestar svirao. „Mislim da vas nisam ranije video na nekom javnom balu.“ Prešao je na francuski kao i svaki ambiciozni Rus.

„Ovo mi je prvi bal, mesje.“* Odgovorila sam na ruskom, još uvek nisam bila dovoljno sigurna u svoj govorni francuski da bih pokušala bilo šta osim jednostavnog mesje. Osećala sam se kao da mi je Jekaterina napunila usta vatom kako bi me učutkala.

Vratio se na naš maternji jezik. „Tako sam i mislio. Zapamtio bih vas.“ Na to se pohotno nasmešio, no njegove reči su delovale uvežbano i naslutila sam da je to bila ona vrsta komplimenta koji je mogao udeliti bilo kojoj mladoj ženi. Nisam bila polaskana, mada sam i dalje bila zaintrigirana. Njegov zvučan glas imao je neki ujednačen ritam, kao da je boravio u inostranstvu i zakačio deo nekog stranog jezika.

Očajnički želeći nešto da kažem, usudila sam se da izgovorim: „Primećujem nagoveštaj nekog akcenta“.

„Ah, primetili ste? Proveo sam neko vreme u Ruskoj Americi.“

„Amerika!“ O Americi nisam ništa znala osim odlomaka iz loše napisanih udžbenika, koji su se bavili neorganizovanošću vladavine naroda i nejasnih naznaka da sledi još jedna revolucija, i da će uobraženi republikanci koji su zbacili svog kralja uskoro biti pred vlastitim iskušenjima. „Da li je Amerika onako divlja kao što se misli?“

Tolstoj se razmetljivo nasmejao, ali se niko nije okrenuo da ga pogleda. Muškarci mogu da se smeju glasno koliko hoće, dok bi mene majka živu spalila kad bih se tako ponašala. „O, mogu reći i više. Tamo sam bio na Aleutskim ostrvima. Pošto sam s njima proputovao zapadnu obalu,

* Franc.: *monsieur* – gospodin. (Prim. prev.)

ostavili su me drugovi mornari, bezdušni skotovi.“ Na to kao da se setio da razgovara s damom. Leđa su mu se ukrutila a glas postao zvaničniji. „Znate li gde se nalaze ta ostrva, madmoazel? Aljasko poluostrvo? Jeste li čuli za to mesto?“

„Jesam“, obavestila sam ga, srećna što je to tačno. Zašto li muškarci pretpostavljaju da žene nemaju ništa bolje čime bi zaokupile misli od večernjih haljina, balova i budućih muževa? Naravno da o tome pomno razmišljamo, ali samo zato što nam budućnost zavisi od njih. Naša interesovanja često prevazilaze ta praktična pitanja. „Nameravate li jednog dana da se vratite?“

„Video sam dovoljno tog mesta za čitav život, hvala na pitanju. Morao sam sâm da se snađem za povratak preko mora, pa kroz čitav Sibir da se vratim kući. Ali vratio sam se. Od tog doba prijatelji me zovu Amerikanac.“

„Mesje Tolstoj, volela bih da čujem nešto više o vašim putovanjima. Ili možda treba da kažem *mister* Tolstoj, jer ste Amerikanac.“ Nasmešila sam se, zadovoljna tim iznenadnim naletom duhovitosti.

„Voleo bih da vam odam više o pustolovinama, ali to ne bi bilo pošteno prema mom prijatelju.“

Zbunjeno sam nakrivila glavu. „Prijatelju?“

„Priznajem da imam prikriveni motiv što sam vas pozvao na ples. Vidite, ovde sam sa sjajnim momkom koji se na prvi pogled sasvim zaneo vama. Istinu govoreći, nikad ga nisam video u takvom stanju. Hteo je sâm da vam priđe, ali su ga živci nadvladali. Nazvao vas je Venerom i Madonom uvijenom u čaroban paket.“

Stvarnost moje pojave nikako nije mogla da se poredi s takvim veličanstvenim opisom. Ipak, posle takvog komplimenta, već sam Tolstojevog stidljivog prijatelja smatrala pametnim čovekom. „Zašto onda neće da mi se obrati?“

„Tražio je da se prvo ja upoznam s vama pa da vas pitam za mišljenje o njemu. Plaši se da nećete biti zasenjeni njime kao što je on vama, a to bi mu slomilo srce. Zna, ima vrlo nežno srce. Duša pesnika, moglo bi se reći. Kao prijatelju, dužnost mi je da mu štitim sujetu.“

E sad je to postala romantična igra kakva se javlja u romanima pa sam nameravala da je iskoristim najviše što mogu. „Pa ko je taj tajanstveni momak nežnog srca?“ Krišom sam gledala po prostoriji. „Možete li mi učiniti zadovoljstvo da bar saznam njegovo ime? Ili vam je strategija da mi ga najpre pokažete?“

Kako je muzika prestala, Tolstoj Amerikanac je usporio korak i poveo me prema divnom drvcetu. Pošto sam mu bila bliže, primetila sam marcipan u obliku voća i trake što se pružaju sa šećerlema pričvršćenih za grančice. Opazila sam crne uvojke, pa vrhove uglačanih čizama iza jelke i ispod najniže grane. Mora da je to Tolstoj prijatelj. Imala sam utisak da ću pući od iščekivanja, ali nisam želela da uništim taj trenutak otkrivanja. „Prijatelj vam je sramežljiv. Mislim kako moram usporiti korak da ga ne uplašim i ne nateram da prhne u nebo kao ćudljiva ptica.“

„O, obično uopšte nije sramežljiv. Obožava da bude u centru pažnje, ali nikad nisam video da na njega ovako utiče žena, kao kad je večeras vas ugledao. Stegnuo mi je rame, zamolio me da odmah razgovaram s vama, a onda otrčao da se sakrije.“ Tolstoj je digao glas. „Gle, krije se tako dobro da ne može očekivati da ga lepo sagledate. Nikad nisam video da se čovek tako šašavo ponaša zbog žene.“

Uspela sam da se nasmejem i rešila da ne pominjem kako bez pomoći naočara ne mogu da vidim njegovog prijatelja ako mu ne pridem sasvim blizu. „Obožava pažnju? U kom smislu? Da li na zabavama priča duhovite priče?“

„Uživa kad ga neko zamoli da mu naglas čita jedno od svojih dela.“

„Dela?“ Zainteresovala sam se pa se setila svog pisacog stola kod kuće i svezaka. Jedna od njih je posvećena ruskim pesnicima, maloj ali talentovanoj grupi. Osećala sam se gorljivo patriotski kad sam počela tu skromnu istoriju naše poezije. „Dakle, je li vaš prijatelj pesnik?“

„Zapravo jeste. Čak je moguće da ste čuli za njega.“

U tom trenutku Tolstoj prijatelj izašao je iza jelke, a ja sam oštro uzdahnula. Crni uvojci i bakenbardi. Tamno lice i snažan, istraživački pogled. Razmišljajući o onome što je Azja ranije rekla o muškim nogama – kako lepo izgledaju u kratkim pantalonama – spustila sam pogled. Njegovi mišićavi listovi bili su u uskim crnim čizmama. U mislima mi se javio onako kako sam ga viđala na portretima: široka košulja razdrljena oko vrata i brada zamišljeno naslonjena na ruku, a visoko dignuto pero u drugoj, kao da očekuje božansko nadahnuće.

A onda mi se svet pomerio pod nogama a srce preskočilo, baš kao što je romanopisac obećao.

Tolstoj se nagnuo prema meni. „Možda ste čuli za Aleksandra Puškina?“